

Василюк Олексій Володимирович

*ГО Українська природоохоронна група, Інститут зоології ім. І.І.
Шмальгаузена*

ЧИ ДОЦІЛЬНІ «КОМПРОМІСНІ» СЦЕНАРІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО УСТРОЮ ПІСЛЯ РУЙНУВАННЯ КАХОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА?

Після знищення Каховської ГЕС у 2023 році у фокусі публічної дискусії опинилося питання: яким має бути майбутнє звільненого від води простору колишнього водосховища? Поряд із полярними позиціями — «повне відновлення природного стану Дніпра із створенням нового господарського устрою в регіоні» або «спорудження нового водосховища» — почали активно обговорюватися також так звані компромісні або «гібридні» сценарії. Йдеться про поєднання часткового затоплення території з одночасним поверненням природних або напівприродних екосистем, будівництво сонячних і вітряних електростанцій, вирощування технічних та енергетичних культур і навіть спорудження малих ГЕС.

Подібні ідеї часто подаються як «прогресивні»: збереження частини вигод від інфраструктури минулого і водночас демонстративна відмова від «повного повернення до радянського». Проте аналіз, проведений нами, показує обмеженість таких підходів як в екологічному, так і в соціальному та економічному сенсах.

З екологічної точки зору навіть часткове затоплення території призведе до знищення біотопів, що почали активно формуватися на дні колишнього водосховища. З економічної ж точки зору, навіть найоптимістичніші «гібридні» або новаторські сценарії не здатні компенсувати модель господарювання, яка існувала в регіоні до руйнування греблі. Для відновлення зрошення необхідне створення нового водосховища з аналогічним об'ємом води та рівнем. Якщо в останні роки в спекотні місяці вже не вистачало наявної у водосховищі води для забезпечення рівнів у нижній течії Дніпра, роботи Каховської ГЕС і одночасно масштабного зрошення, то створення будь-якого «компромісного» водосховища меншого об'єму не зможе забезпечити цих цілей.

З точки зору економіки більшість запропонованих компромісів спрямовані не на розвиток регіону в цілому, а на локальні бізнес-ініціативи. Наприклад, створення сонячних або вітрових електростанцій є капіталомісткими проектами, що не передбачають суттєвого залучення місцевого населення у виробничі процеси. Аналогічно, вирощування енергетичних культур не сприяє збереженню екосистем і не вирішує проблеми накопичених токсичних мулів на дні колишнього водосховища. Усі подібні новаторські ідеї є радше спробою скористатися великими площами території, що звільнилася після втрати водосховища, у той час як соціальна справедливість і реальні потреби регіону залишаються поза увагою.

Інший важливий аспект полягає в тому, що вже зараз фактично реалізується сценарій створення нового господарського устрою. На підконтрольних Україні територіях будуються нові водогони, розвивається господарство, адаптоване до

сучасних умов, створюється нова енергомережа та реалізуються численні проєкти підтримки громад. Звісно, це не стосується тимчасово окупованих територій і прифронтових зон, де інфраструктура знищена, населення переміщене, мають місце масштабні руйнування, забруднення міліарного походження та замінування. До таких територій, де на цей час відновлення по суті неможливе, відноситься і переважна більшість усієї колишньої Каховської зрошувальної системи. Таким чином, через прогнозовану затримку в розмінуванні на багато десятиліть, комплексне відновлення економіки регіону можливе лише на основі побудови нового господарського устрою. Власне, саме цей сценарій фактично вже фінансується.

Отже, компромісні або «гібридні» підходи є радше спробою уникнути принципового вибору — між поверненням до помилок минулого і переходом до нової моделі розвитку. Вони створюють ілюзію розв’язання проблеми, натомість поглиблюючи екологічну кризу та соціальну нерівність.

На нашу думку, єдиною конструктивною альтернативою є повноцінне бачення регіону як простору для сталого економічного і природного відновлення — без створення нового водосховища. Саме в цей сценарій вже сьогодні спрямовані зусилля національних і міжнародних партнерів України, які підтримують природоохоронні та суспільно-орієнтовані ініціативи в Південному регіоні. У таких умовах сценарій відновлення Великого Лугу без створення нової гідротехнічної споруди виглядає не лише реалістичним, а й стратегічно виправданим.

Палеха Юрій Миколайович

*Доктор географічних наук, професор,
ДП «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст
«ДІПРОМІСТО» імені Ю.М.Білоконя
Київський національний університет будівництва та архітектури*

ПЛАНУВАЛЬНІ НАРАТИВИ РОЗВИТКУ ПІВДНЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ТА КАХОВСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Два роки, що минули з часу знищення Каховської гідроелектростанції – однієї з найбільших техногенних катастроф в історії людства змушують озирнутися назад і замислитись щодо майбутнього розвитку півдня України.

На жаль, наші надії і очікування щодо швидкого звільнення Запоріжжя і Херсонщини з ряду причин не справдилися і наразі треба розглядати різні сценарії господарського та містобудівного розвитку цього важливого регіону, в тому числі і в умовах окупації частини українських земель, як би нам цього не хотілося.

Спостерігаючи останнім часом за дискусіями щодо подальшого розвитку України та окремих її регіонів, ми з певним сумом бачимо, що увага до розвитку південних областей, насамперед Запорізької та Херсонської, зменшується.

Тим часом за період, що минув, до розгляду перспектив розвитку півдня України долучився новий потужний гравець – США, які проявили очевидну